

## ВИВЧЕННЯ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ

Куйдіна Т.М., Усманова А.І.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна  
Харків, Україна

У даній статті розглянуто рівень сформованості духовного потенціалу особистості студентів другого курсу радіофізичного факультету та студентів спеціальності «Валеологія»; досліджено вплив валеологічної освіти на формування духовного потенціалу особистості у студентів за допомогою проведення науково обґрунтованої комплексної оцінки духовного здоров'я, підструктурні елементи особистості студентів, а також наведені результати аналізу складових елементів духовного потенціалу особистості.

**Ключові слова:** духовність, освіта, духовний потенціал, валеологічна освіта.

В данной статье рассмотрен уровень сформированности духовного потенциала личности у студентов второго курса радиопизического факультета и студентов специальности «Валеология»; исследовано влияние валеологического образования на формирование духовного потенциала личности у студентов с помощью проведения научно обоснованной комплексной оценки духовного здоровья, подструктурные элементы личности студентов, а также приведены результаты анализа составляющих элементов духовного потенциала личности.

**Ключевые слова:** духовность, образование, духовный потенциал, валеологическое образование.

There was considered a level of forming person's spiritual potential among the second-year students of radiophysics faculty and students of «valeology» speciality; valeology education's influence on forming of a person's spiritual potential among students with the help of carrying out scientific keen complex mark of a spiritual health and under structure elements of students's personality was investigated, and alsow results of analysis forming elements person's spiritual potentia was carried out.

**Key words:** spirituality, education, spiritual potential, valeologic education.

### ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасній літературі досить мало досліджень здоров'я індивіда з позицій розуміння душі й тіла як єдиного цілого, які б із цих позицій оцінювали стан духовної, психічної та фізичної складових здоров'я. Тому дослідження, присвячені вивченню духовного потенціалу особистості, є необхідними та актуальними.

Рівень духовного здоров'я зменшується, при цьому впливаючи на психічне та фізичне здоров'я, а також на соціальну складову здоров'я [6]. Це питання в літературі досконало не вивчене, й це свідчить про необхідність розвивати та поглиблювати знання у цій галузі життєдіяльності людини.

Визначення духовного потенціалу особистості є необхідною умовою для вирішення проблем саморозвитку, самовдосконалення, орієнтації на здоровий спосіб життя, тобто це є необхідною умовою для вирішення проблем сучасної людини.

### ВИСВІТЛЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

#### Мета досліджень

1. Вивчення впливу валеологічної освіти на формування духовного потенціалу у студентів за допомогою проведення науково обґрунтованої комплексної оцінки духовного здоров'я студентів із застосуванням методики комплексної експрес-діагностики здоров'я.

2. Дослідження рівня сформованості духовної складової здоров'я студентів.

**Об'єктом дослідження** є особистісні цінності молоді студентського віку (16–20 років)

**Предметом дослідження** є особливості духовного потенціалу особистості студентів радіофізичного факультету та студентів-валеологів ХНУ імені В.Н. Каразіна.

#### Завдання досліджень:

1. Визначити показники та рівень сформованості духовності та духовного потенціалу особистості у студентів радіофізичного факультету та студентів-валеологів.
2. Проведення дослідження духовного потенціалу у студентів 2-го курсу радіофізичного факультету та студентів філософського факультету спеціальності «Валеологія» ХНУ імені В.Н.Каразіна;

**Гіпотеза дослідження.** Процес формування духовності у вищому навчальному закладі буде ефективним за таких умов, як: доповнення інформаційно спрямованих дисциплін валеологічними знаннями, які сприяють розкриттю духовного потенціалу особистості студентів, формуванню духовних цінностей; організація підготовки молодих фахівців на принципах особистого орієнтованого підходу, який сприятиме активізації духовного потенціалу й духовному самовираженню студентів.

#### **Проведення експерименту**

Другий курс навчання у вищому навчальному закладі – період найнапруженішої навчальної діяльності студентів. У житті другокурсників інтенсивно включено всі форми навчання і виховання. Студенти одержують загальну підготовку, формуються їхні широкі культурні запити й потреби. Процес адаптації до даного середовища в основному завершений [8].

Для дослідження було обрано 2 групи для порівняльного аналізу: перша група — студенти 2-го курсу спеціальності «Валеологія» ХНУ імені В.Н.Каразіна (12 осіб), та студенти радіофізичного факультету (29 осіб) цього ж вищого навчального закладу. Такий вибір зумовлений різницею в предметах, які викладаються студентам. Студенти-валеологи навчаються за інноваційною валеологічною освітою, багато уваги приділяється умінню жити в гармонії із собою, з оточуючими людьми, з навколишнім середовищем, із соціумом, зі Всесвітом. Студенти-радіофізики навчаються за стандартною схемою викладання загальних та профільних навчальних дисциплін. Тобто така різниця у матеріалі, що викладається, дозволяє чітко проаналізувати рівень сформованості духовного здоров'я та вплив на його розвиток вищої освіти.

**Методи та матеріали дослідження** — тестування студентів за тестовою методикою «Духовний потенціал особистості» [2].

#### **Результати аналізу рівня духовного потенціалу особистості студентів**

Ціннісна орієнтація є своєрідним індикатором духовної спрямованості особистості. До духовних цінностей можна віднести цінності гуманістичні, естетичні, екологічні, цінності пізнання, самовдосконалення та самореалізації особистості [1].

Дослідження головних показників духовного розвитку за допомогою інтегративної тестової методики «Духовний потенціал особистості» призначається для виявлення трьох найважливіших характеристик духовного розвитку:

- духовного потенціалу, який інтегрує вольові якості характеру та духовну спрямованість особистості;
- розподілу духовного потенціалу в структурі особистості (у підструктурах спілкування, спрямованості, характеру, самосвідомості, досвіду, інтелекту та психофізіології);
- орієнтації особистості на духовні цінності: гуманістичні, естетичні, екологічні, цінності пізнання, самовдосконалення та самореалізації [5; 7].

Окрема шкала призначається для виявлення відповідальності як одного з важливих критеріїв духовного розвитку особистості. Двовимірна шкала відвертості, застосована в методиці, побудована:

- а) за принципом порівняння ідентичності відповідей на запитання, що є однаковими за змістом, але різними за формою;
- б) за принципом підрахунку позитивних відповідей на некоректні запитання та твердження.

Теоретичною основою методики є психологічна структура високодуховної особистості, до складу якої включені 120 особистісних якостей і здібностей.

Аналіз отриманих даних показав, що середнє значення рівня духовного потенціалу особистості вище у студентів 2-го курсу спеціальності «Валеологія» ХНУ імені В.Н.Каразіна (27,8 у. о.), ніж у студентів 2-го курсу радіофізичного факультету (24,3 у. о. ). Аналіз складових елементів духовного потенціалу особистості показав відмінності спрямованості ціннісних орієнтирів та підструктурних елементів особистості у студентів-валеологів та студентів радіофізичного факультету. Складові духовного потенціалу - підструктурні елементи особистості (рис.1.) у студентів радіофізичного факультету розподілились у такому вигляді: психофізіологічний елемент (3,03 у. о.), досвід (3,1 у. о.), інтелект (3,4 у. о.), спілкування (3,5 у. о.), самосвідомість (3,5 у. о.), спрямованість (3,8 у. о.), характер (3,96 у. о.).

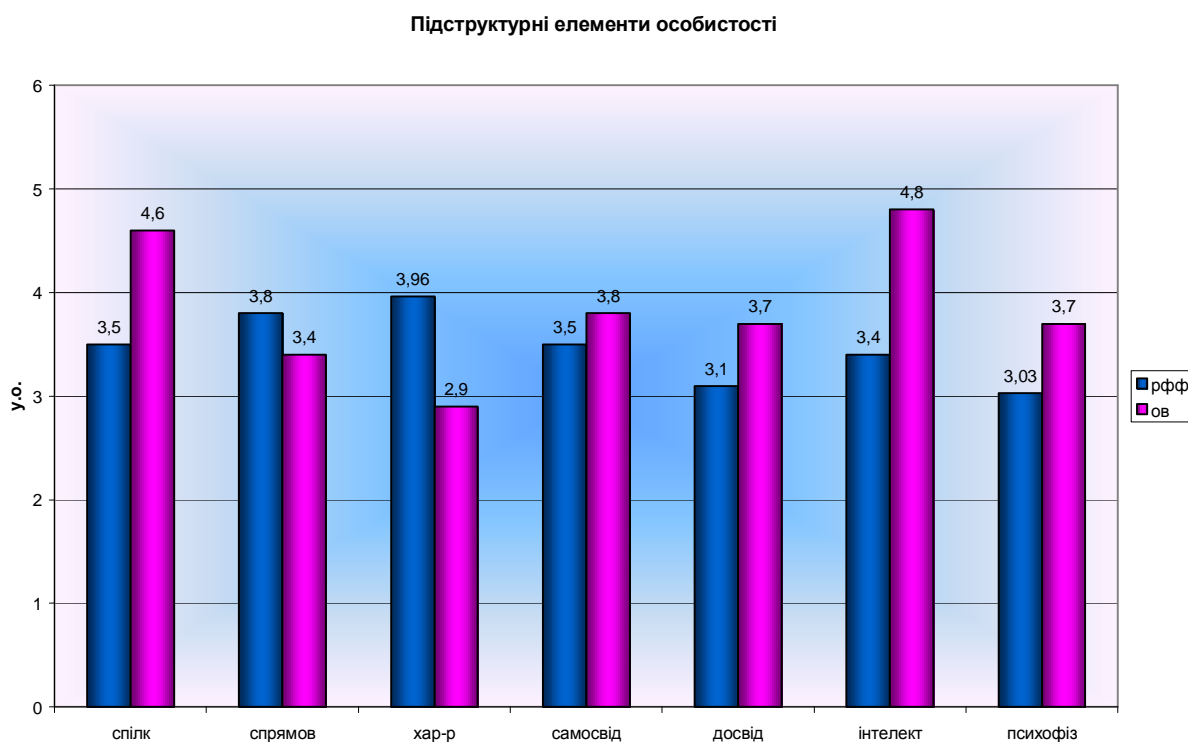


Рис. 1. Підструктурні елементи особистості студентів-валеологів та студентів радіофізичного факультету.

Спілкування та самосвідомість для студентів радіофізичного факультету знаходяться на одному рівні. Найменш значущою для них є психофізіологічний елемент підструктури особистості. Найбільш значущим елементом можна визнати характер.

Характер — ставлення особистості до життя, до навколишнього середовища, природи, людей, праці, до самого себе. Це моральні знання, ціннісні орієнтири, моральні установки, культурні звички, навички [4].

Аналіз складових елементів духовного потенціалу особистості (рис. 1.) у студентів-валеологів показав: характер (2,9 у. о.), спрямованість (3,4 у. о.), психофізіологічний елемент (3,7 у. о. ) та досвід (3,7 у. о.), самосвідомість (3,8 у. о.), спілкування (4,6 у. о.) та інтелект (4,8 у. о.)

Психофізіологічний елемент та досвід знаходяться на одному рівні значущості. Найменш значущим елементом підструктури особистості є характер, найбільш значущим – інтелект.

Інтелект (від лат. Intellectus – розуміння, пізнання) – загальні здібності до пізнання, розуміння та розв’язання проблем. Поняття «інтелект» об’єднує всі пізнавальні здібності індивіду: відчуття, сприйняття, пам’ять, уявлення, мислення, уява, тощо [3].

Цікава діаметральна протилежність у значимості елементів підструктури особистості спостерігається у відношенні до характеру. Студенти радіофізичного факультету виносять

цей елемент як найбільш значущий, у той же час, характер знаходиться на найнижчому ступені значущості для студентів-валеологів.

Розглядаючи ціннісну орієнтацію студентів радіофізичного факультету (рис. 2.), спостерігаємо такі результати: самовдосконалення (3,06 у. о.), естетичні цінності (3,1 у. о.), пізнання та самопізнання (3,2 у. о.), гуманістичні цінності (3,3 у. о.), самореалізація (3,7 у. о.), відповідальність (3,7 у. о.), екологічні цінності (4,2 у. о.).

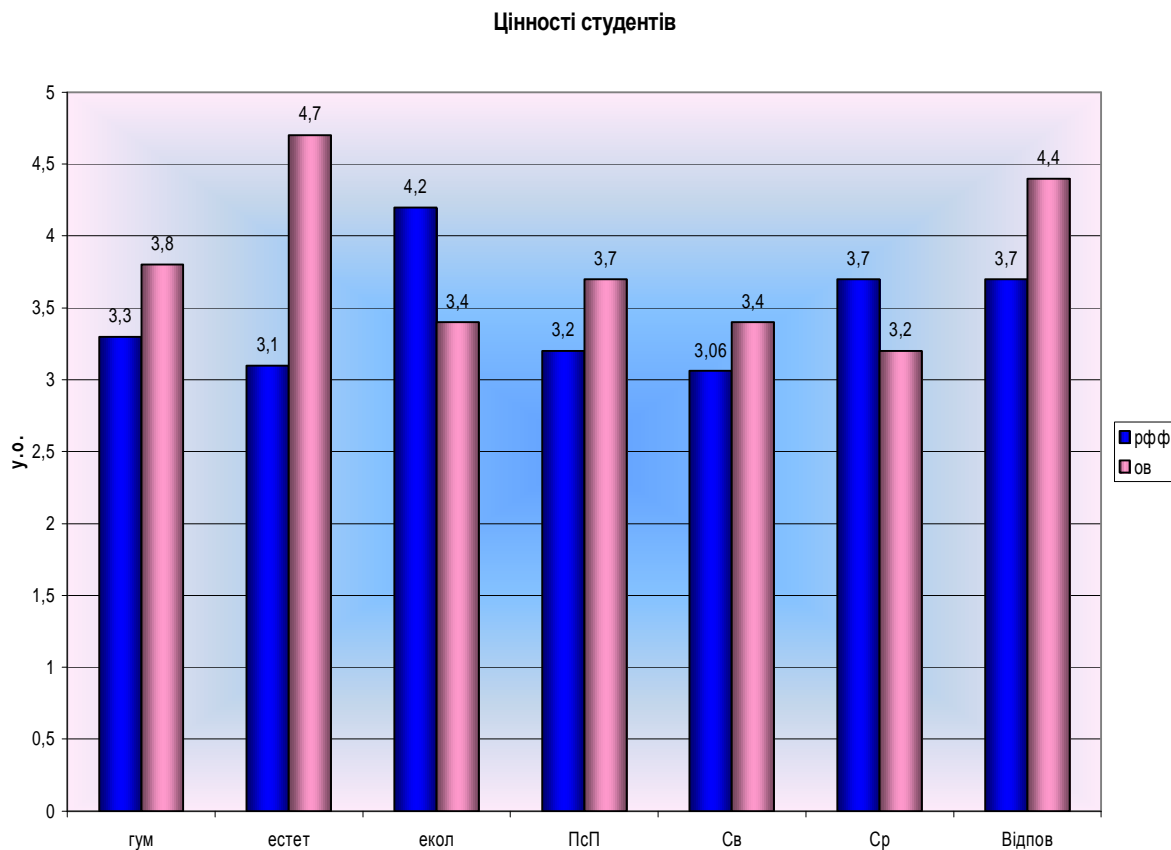


Рис. 2. Структура цінностей особистості студентів-валеологів та студентів радіофізичного факультету.

Отримані дані свідчать про те, що у студентів радіофізичного факультету найбільш розвинені екологічні та духовні цінності, а ті цінності, які самоорганізують людину (самореалізація та відповідальність), посідають друге місце. Самовдосконалення як показник прагнення до духовного розвитку знаходиться на найнижчій позиції.

За отриманими даними (рис. 2.), у студентів-валеологів рівень сформованості духовних цінностей виглядає так: самореалізація (3,2 у. о.), самовдосконалення (3,4 у. о.), екологічні цінності (3,4 у. о.), пізнання та самопізнання (3,7 у. о.), гуманістичні цінності (3,8 у. о.), відповідальність (4,4 у. о.), естетичні цінності (4,7 у. о.).

Аналізуючи структуру духовних цінностей у студентів-валеологів, помічаємо, що на однаковому рівні сформованості знаходяться самовдосконалення та екологічні цінності, самореалізація — на найнижчому рівні, а найчіткішу сформованість мають естетичні цінності.

Внаслідок оцінювання духовного потенціалу особистості (рис. 3.) бачимо, що виявилась відсутність низького рівня у студентів обох груп; 45% студентів-валеологів і 46,5% студенти радіофізичного факультету мають недостатній рівень духовності; 45% студентів-валеологів й 53,6% студенти-радіофізики мають середній рівень духовності; та лише 10% студентів-валеологів мають високий рівень духовного потенціалу

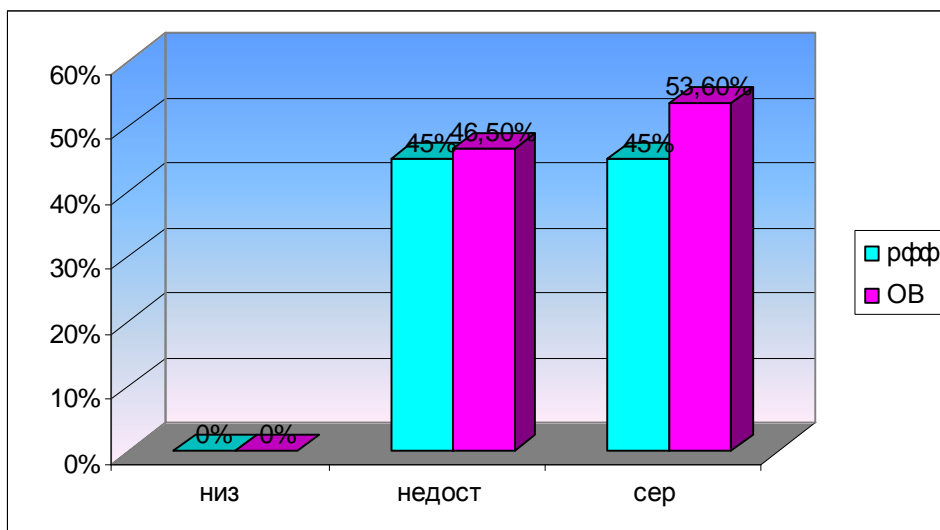


Рис. 3. Порівняльний аналіз рівня духовного потенціалу у студентів-валеологів та студентів радіофізичного факультету

### ВИСНОВКИ

Порівнюючи результати проведення тестування студентів радіофізичного факультету та студентів-валеологів, можна зазначити, що:

а) рівень сформованості духовних цінностей у студентів-валеологів вище (від 3,2 у. о. до 4,7 у. о. ), ніж у студентів радіофізичного факультету (від 3,06 у. о. до 4,2 у. о.);

б) у процесі освіти у студентів-валеологів спостерігається чітке усвідомлення гуманістичних цінностей, але прагнення до самореалізації та самовдосконалення займають найнижчі позиції. У той же час, самореалізація у студентів радіофізичного факультету займає друге місце, а естетичні цінності — майже найнижче.

Таким чином, можна сказати, що головна відмінність у духовному розвитку між студентами радіофізичного факультету та студентами-валеологами полягає в погляді на духовність з абсолютно протилежних боків. Студенти радіофізичного факультету розглядають духовність як повагу та співіснування в оточуючому середовищі, а студенти-валеологи — як естетичну красу не тільки ззовні, але й зсередини.

Результати тестувань дозволили виявити ступінь сформованості духовного потенціалу особистості та рівня розвитку духовності в студентів 2-го курсу радіофізичного факультету та студентів спеціальності «Валеологія» і показали, що в процесі навчання в учнів формуються певні погляди на життя.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко, М.С. Валеологія в схемах: Навчальний посібник / М.С. Гончаренко. — Харків: «Бурун Книга», 2005. — 207 с.
2. Діагностичні підходи до визначення стану духовного і морального здоров'я особистості: Навчальний посібник для проведення практичних занять / Укл. проф. М.С. Гончаренко, доц. Е.Т. Карачинська, В.Є. Новикова. — Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2006. — 157 с.
3. Жарковская Т.Г. Организация духовно-нравственного образования средствами различных учебных дисциплин // Педагогика, №10, 2008.
4. Лотова И.П. Психологические условия личностно-профессионального развития студентов ВУЗа // Педагогика, № 5, 2008.
5. Помиткін Е.О. Психологія духовного розвитку особистості: Монографія / Е.О. Помиткін. — К.: Наш час, 2005. — 280 с.
6. Психология здоровья: Учебник для вузов / Под ред. Г.С. Никифорова. — СПб: Питер, 2006. — 607 с.
7. Савчин М. Духовний потенціал особистості: Івано-Франківськ: Плай, 2001.
8. Чибіс Л.В. Особливості розвитку особистості студента /Л.В. Чибіс // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць / Гол. ред. Г.П. Шевченко — Вип. 4 — Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту імені В. Даля, 2004. — 280 с.